

Johann Schack

Regi Sveciae Invictissimo & Potentissimo, Carolo XI. Domino suo Clementissimo, Indicenti Festivitatem Iubileam, In Memoriam Religionis Lutheranae, in Svecia confirmatae; Ad Illam condecorandam, Discursum hunc Historico-Policum, De Sacro Religionis Iure, Devotissime submittere voluit Johannes Schack/ I.U. Licentiatus

Sedini: Höpfnerus, [1693]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn747410178>

Druck Freier Zugang

Diss. theol.

II - 1562.^{3.}

REGI SVECIAE

Landes-Bibliothek
Rostock i. M.

Invictissimo & Potentissimo,

CAROLO XI.

Domino suo Clementissimo,

Indicenti

FESTIVITATEM JUBILEAM,

In

*Memoriam Religionis Lutheranae,
in Svecia confirmatae;*

Ad

Illam condecorandam,

Discursum hunc Historico-Policum,

De

Sacro Religionis Jure,

Devotissimè submittere

voluit

JOHANNES Schack

J. U. Licentiatus.

II-1562³

SEDINI,

Typis SAMUELIS HÖPFNERI, Nob. & Ampl. Senat. Typogr.

III II. R. 9.
N^o: 57.

REGI SVECIAE

Inuictissimo & Potentissimo

CAROLO XI.

Domino suo Clementissimo

Indicenti

FESTIUITATEM IUBILEAM

Memoriae Iubilaei

in Rostock

Illam

Discursus hunc Historico-Politicum

de

Sacro Religione Jure

Exordium Inducit

voluit

IOHANNES

J. U. Licentia

SEDIAM

Typis AMELIS HOPFNERI, Nob. & Amplissimi Typogr.

1712

Arduum ordior negotium, dicturus *de Sacro Religio-*
nis Jure, tantis exposito hæctenus vicissitudinibus, ut
quid de illo sentiendum sit, opus humeris meis per-
quam impar esse videatur. De rebus humanis, privatis
scilicet & publicis, evulgatum quidem, quod non diu medium te-
neant cursum; Sed, licet per aliquod temporis spatium immotæ
steterint, tandem tamen in præceps ruant: Scilicet imbecillitatis
suarum fato: Verum hoc de religionis Jure non asserendum est ab-
solutè; quippe quod non infirmis mundi fundamentis; Sed *ipso di-*
vine auctoritati & immutabili ejus voluntati innititur. Interim ho-
mines quosdam potentissimos in hoc inviolabile Religionis Jus
nimium quantum imperii sibi attribuere, & conscientiarum subdito-
rum imperare velle, erroneo licet ex principio, certissima doce-
mur experientia; hoc imprimis seculo, & proximè antecedentibus
annis, ubi literarum novellarum quælibet ferme nostrum certiorum red-
diderunt *de Tyrannica Regis Galliarum*, sera quondam penitentiam
compensanda, in animas subditorum sibi assumpta potestate; in
effectum per militarem manum satis injuriosè & impiè deductam.
De veritate & convenientia Religionis Calvinicæ, vel uti dici a-
mat, reformatæ, cum vero & genuino *summi DEI* verbo, mihi,
in Juris solummodo Doctrina versanti, non dicere vacat & com-
petit; vel, an Religio Papistica certius ad cælestem salutem du-
cat; quam quæ est Huguenottorum: Illud tamen exinde satis con-
stat, quod Religio Reformata in *Regno Gallico* per seculum, & quod
excurret, jam tolerata, cum animarum periculo impiæ & violentæ
cuidam mutationi subijci debuerit; modò nostris quoque innotes-
ceret temporibus, quam vanis hoc sacrum Religionis Jus eludi
posset mutationibus; pro arbitrio scilicet *Regis Galliarum*, & quam
pravam sæpius & potentissimi homines de religione foverent opi-
nionem;

A 2

nionem; adeò, ut, quæ nec *summus DEUS* reformare vult, nec reformata amplius cupit; quia verbum Domini, licet cælum & terra transitura sint, in æternum manebit, à suo dependere debent arbitrio pessimo & impio. Inde fit, ut Religiones in vera pietate & fide fundatæ divinitus, mutatæ, vel superstitiosæ vel profanæ evadant, quia ejusmodi *Principes* hoc mutationis genere delectantes non adeò magna Religionis cura afficiuntur; Sed potius pietatem, probitatem & fidem pro bonis privatis habent, ut quæ juvat Reges, eant. Melius facerent, si verum Religionis orthodoxæ Interesse quovis modo & tempore promovere studerent; Id quod, ante aliquot annos, *doctissimus Dominus Masius, Theologus Hassniensis*, de *potentissimo Rege Dania CHRISTIANO V.* orbi inprimis literato manifestum reddere voluit, in suo *Tractatu de interesse Principum circa Religionem*; quamvis *ab ingeniosissimo Domino THOMASIO*, quia docere voluit, verum interesse Principum circa Religionem, potissimum Lutheranam versari; tam Politici quàm Theologici Solæcismi infimulatus fuerit. Qua de causa Doctissimi hi viri variis implicati fuere controversiis, longè tandem excrescentibus & æstuantibus, Quamquam non adeò improbanda est pia intentio, quæ prætenditur, *Dominus Masii*, quod, dum sub Rege Lutheranæ vitam transigit, ibidemq; sacro fungitur officio, Religionemq; Lutheranam profitetur, & præterea certo certior stat, se Ecclesiam sibi à *DEO & REGE* creditam ex fundamentis Religionis Lutheranæ ad salutem æternam perducturum, eò inprimis cogitata direxerit: Quodsi autem, *Religionem propter interesse status dari*, quis velit statuere in eò debitam censuram effugere non poterit. Interim suo officio *Dominus Masius* in hoc non defuit, quod *Regem & Dominum suum* ita in principiis & veritate Religionis, in quâ educatus est, instituerit, ut non facile ad quandam Religionis mutationem sit inclinaturus, quæ non solum animabus; sed & Reipublicæ semper perniciofa existit; Id testantibus quam plurimis exemplis; adeò, ut licet Reges vel Principes saltem religionis vicissitudinem minati fuerint; publicus status jam inde vacillare, & meræ perturbationes exurgere inceperint. Exemplum novissimum habemus

bemus in Rege quondam *Magna Britannia, Jacobo II.* Qui, licet arcanam suam intentionem de mutanda Religione admodum occultare studeret, impedire tamen non potuit, quo minus *Proceres Regni* ad salvandam Religionem inveteratam, & evitandas varias turbas in tempore salutaria remedia quarere voluerint, quam post vulneratam causam; Hinc præposterum & præproperum suum consilium *Rex Jacobus* etiam exilio compensare coactus fuit. Magis pia consilia *Rex noster clementissimus CAROLUS XI.* pro Religione Lutherana fovet, quam, jam ante seculum confirmatam in *Regno Svedico*, & ab *Regiis Prædecessoribus*, armis & legibus strenuè defensam, omni loco & tempore conservare potius, quam perdere voluerit. Hinc *Regia sua Majestati* semper curæ cordiq; fuere Viri verè Orthodoxi, qui multas insomnes noctes duxerunt, ut contra Adversarios, cujuscunq; sectæ hæreticæ, veram Religionem Lutheranam viriliter tuerentur; quam tueri, non solum *Regius quidam Philosophus Cartesius* ob id, quia *Clementissimus Rex* in eâ educatus esset; sed & inprimis, Theologi excellentissimi in *Regno Svedico*, ejusq; *Universitatibus celeberrimis*, scilicet *Upsaliensi, Aboensi, Lundinensi*, & in *Pomeranica Gryphica, matre nostra alma*, serio & ex pio zelo svadere annisi fuerunt, & debuerunt. Inter illos itaq; in hoc genere, singulariter suo officio, præfuerunt, quotquot, *Regiorum horum Theologorum* mihi tantummodo noti sunt; *B. D. VÖLSCHOVIUS*, *B. D. BERINGIUS*, *B. D. Abrahamus BATTUS*, *B. D. TABBERTUS*, *socer meus æstumatisimus*, *B. D. MICHAELIS*, *B. D. BALTHASAR*, *Dominus D. RANGO*, *Dominus D. HENNINGIUS*, *Dominus D. DASSOVIUS*, qui omnes, in *nostra Academia Gryphica* longè, ob publica sua scripta theologica meritissimi & æstumatisissimi audiunt; Et quod non dubitaverint quidvis potius tentare, & experiri, quam permittere, ut *Orthodoxa nostra Specie* macula quædam inureretur hæretica. Quorum itaq; strenuorum, tam in *Svecia*, quam in *Pomerania*, Theologorum solertia, & vigilantia pro Orthodoxa doctrina Lutherana, *Clementissimum nostrum Regem & Dominum* ita commovit, ut refocillati inde ignes ardoris religiosi, nec inter ardua belli & pacis negotia *Regiam Majestatem* immemorem fiverint

runt anni cujusdam Jubilei celebrandi, *in memoriam religionis Lutherana in Sveciam introductæ*. Sit itaq; FELIX faustusq; hic dies; quo ex pio jussu *Clementissimi nostri Regis CAROLI XI.* recolimus *memoriam Lutherana Religionis in Svecia confirmatæ*; Tu, *summe & altissime DEUS*; quemadmodum per longum ævum, puram hanc doctrinam Lutheranam tam in ipso regno quam in finibus Svedicis conservasti, & *Regem nostrum clementissimum, ejusdem Religionis Protectorem potentissimum* constituisti, ita in futurum, tam *Regiam Majestatem*, quam *Successores ejus Regios*, divina tua gratia regas, ne animo concidant, si fortean novatores quidam pestilentissimi sese ingerere velint. Sed, crevit hoc exordium præter intentionem, hinc ignoscatis peto, quod patientia vestra ita abusus fuerim. Et si velitis vel si vobis ad palatum fit discursus meus tenuis, accommodetis velim animum intentiorem ad reliqua, *in memoriam religionis Lutherana in Sveciam introductæ* jamjam proferenda.

Adest jam *sempus Jubileum* ex pia *Sacra Regia Majestatis Svecica* ordinatione, cujus temporis solennitatem tenui meo discursu celebrare allaboro: Non æq; tamen ad hunc discursum ac ad animum meum in hoc præfulgentem, respiciendum est, quia, quoniam *Regi meo clementissimo* sum annatus subditus, in superq; variis, in *Academia Ejus Gryphica*, honoribus, beneficiis & privilegiis condecoratus & suffultus, non potest non gratam sui tesseram in medium proferre; hoc imprimis tempore, quo annus quidam *Jubileus* solenniter est celebrandus. Quemadmodum enim ex Chronologicis discimus, quod *Anni Jubilei* apud Judæos usitati, & in sacris fundati, certum habuerint finem, non quidem *positivè & absolute* talem, quia sapientiæ Divinæ thesauri imperscrutabiles sunt; ex pia tamen conjecturatione, *instituti divini* causas quasdam, viri probi & Theologi tradere non veriti sunt; de quo videatur *D. Waltheri spongia Mosaica*; ita & nos certo certius asserere possumus, non sine fine, non sine causa, esse hunc *Jubileum à sacra Regia Majestate Svedica* institutum. Et sanè, nobis omninò verendum esset, ne divinæ pœnæ nos manerent, si pium *Regis nostri clementissimi* votum, & per consequens *gloriam summi DEI* contemptui haberemus. *Constat enim ex historia*, quod *Judæi*, quam primum

mum se *preceptis divinis* immorigeros exhibuerint, & memoriam
 veræ Religionis respuerint, etiam gratia divina exciderint, &
 cum antea terra eorum omni frugum abundantia gauderet, po-
 stea hac benigna affluentia carere debuerint; adeo, ut nullo an-
 no gravius à Regibus postea victoribus vexati fuerint, quàm
 quovis anno Jubileo; Cujus calamitatis toties quoties meminit,
 Historicus Judaicarum antiquitatum, *Josephus*. Et singulare quid
Cuneus de Republica Judaica refert, quod scilicet *Alexandri Magni*
 tempore, cum hic Hierosolymis ex Danielis Prophetæ libro didi-
 cisset, quod Persarum Monarchia à Græco quodam homine eslet de-
 struenda; & hoc vaticinium sibi applicaret, postea verò Judæos,
 beneficium quoddam petere juberet, hi Judæi nil aliud per preces
 suas desideraverint, quàm ne *Alexander Macedo* tributa anni Jubi-
 lei ab ipsis exigeret. Ita scilicet *summus DEUS* transgressores suæ
 legis, & qui omnem veræ Religionis memoriam respuerunt, puni-
 re voluit, ut quàm ipsis acerrimam interminatus erat pœnam, fa-
 tis experiri deberent. Sint itaq; hæc nobis exemplo, ne divinis
 & mundanis afficiamur pœnis: Colamus corde & ore Annum
 nostrum Jubileum! Quid enim gratius humano generi, quid sa-
 lutarius nobis Christianis, in primis Lutheranis accidere potest,
 quàm de vera & orthodoxa Religione Lutherana disserere, quæ
 animam nostram donis cœlestibus solummodò tranqvillat. Con-
 sulamus omnes Sapientes & Philosophos hujus mundi; quos
Cozzandus in Libro *de Magisterio veterum Philosophorum*, quoad fe-
 ctas, doctrinam & felicitatem describere annisus fuit: nil reperi-
 mus, quod animas illorum ita beare potuit, ut non æternæ despe-
 rationis scrupulum usq; ad extremum vitæ halitum retinerent.
 Tantum enim abfuit, ut verum animæ statum sciverint, ut potius
 in nullo puncto magis erraverint hi Philosophi; statuerint licet
 ex illis quidam animi tranqvillitatem; quemadmodum *de Epicuro*
Philosopho legitur: Quæ tamen tranqvillitas, mundana sal-
 tem & temporaria fuit, non autem æterna. Ut autem disserentes de
 anno Jubileo in memoriam Religionis Lutherana in Sueciam introductæ or-
 dinato, non planè obliviscamur istius anni, quo primùm præ-
 dicta Religio in Suecia florere cœpit, reponimus illum ex concor-
 dantia

dantia Historicorum Svedicorum, & docente doctissimo *Treatatu de Svecia Orthodoxa, nostri Domini Generalis Superintendentis D. RANGONIS*, in annum 1593. nec tam solliciti de computatione hujus anni esse debemus, quàm forteàn Chronologici Scriptores de Anno Jubileo Judaico fuerunt; & adhuc sunt. Compertum enim nobis est, quod quorundam Chronologorum opinio eò fecesferit, ut etiam asserere non abnuerint, quod annus Jubileus Judaicus ante distributionem terræ Canaan per sortem, vi mandati divini apud Judæos in usu fuerit; sed rectius statuunt alii, qui fundamenta sua sacris superstruunt literis, & initium annorum Jubileorum apud Judæos receptorum, capiunt ab anno *κληρονομίας*, sive divisionis terræ per sortem, qui fuit annus 46. ab Exodo exclusivè, & *γεωργίας* inclusivè. Quamvis nec *Roberti Pontani Caledonii Britannii* sententia nobis displiceat, qui rationem anni Jubilei Judaici per septenarium procedens numerum originetenus ad legem naturæ, & ipsius DEI exemplum refert, quod ipse ab opere creationis septimo requieverit die. De hac autem controversa anni Jubilei Judaici computatione, nullum nobis, uti supra dixi, incumbit negotium. Hinc de nostro Jubileo certi, operam modò dare debemus, ut primitias nostras *Summo DEI & REGI nostro clementissimo* offeramus, expectantes, pro illis in futurum, uberiorem aliquam messem. Thema autem illud, quod meo discursui loco tituli præfixi; inscribitur *de Sacro religionis Jure*, cujus Thematis generalia sat satis præmissi, ut meritò me accingere debeam, ad specialiora, in quibus mihi tractandum proposui, *Religionis Lutherane Jus Sacrum, quoad initium & progressum tam in Imperio Romano-Germanico; quam Regno Svedico; cum annexo voto, ut summus hujus Religionis Protector, DEUS ter optimus maximus*, illam non solum nostris temporibus, quibus fermè duo extrema Christianos vexare videntur, scilicet *Atheismus & Quakerismus*; Sed & subsequenti temporibus ab omni hæretica labe puram conservare velit. Id quod certè omnes verè pii, necum ingemiscere debent, in primis illi, quibus notū est, quos progressus jam nostro tempore pessimus ille Naturalismus contra veram & orthodoxam Religionem fecerint; dum quidam, Philosophiæ naturali nimium quantum

tum addiſti, exiſtentiam DEI, ex ſolis naturæ principiis, melius, quàm ex iſtis ſacris fontibus hauriri poſſe defendunt, inter quos primam choream ducit *Carteſius in ſuis meditationibus de prima Philoſophia*; & *Bodinus in ſuo libello de lege naturæ*, qui apertè in eodem profiteatur, quod Religionis ſumma ſaltem in his duabus regulis contineatur; ſcilicet *DEum colere & leges naturæ obſervare*. Verùm ſolidè prædictus *Bodinus* refutatus eſt ab excellentiſſimo Theologo *Bremenſi, Domino Generali Superintendente DICKMANNO*, digno, qui memoriæ noſtri Jubilei ob refutationem prædicti libelli mancipetur. Tacebo jam Fanaticorum turbam, noſtro hoc tempore, peſſimas & peſtilentiſſimas ſuas de Religionibus venum exponentem opiniones; ut ſi unquam, certè moderno hoc tempore, proba & pia vigilantia Doctorem Theologorum requiratur; quam *Rex & Dominus noſter Clementiſſimus CAROLUS XI.* anno hoc indicto Jubileo, non immeritò excitare voluit. Quod itaq; attinet ſacrum Religionis *Lutheranæ Jus, quoad initium & progreſſum in Imperio Romano-Germanico*, docebit nos hiſtoria publica, quibus difficultatibus illud ſartum tectumq; ab initio conſervatum fuerit; ſiquidem Præful ille Romanus, *Papa ſcilicet, Leo X.* non vi ſolum; ſed & varia aſtutia orbem Chriſtianum ſibi ita ſubjugaverat, ut fermè omnis poteſtas & cura circa Religionem ſibi ſoli permetteretur. Hinc non veritus eſt Monacho illi *Dominicano Johanni Tezelio* concedere, ut in ſummum Religionis Chriſtianæ opprobrium nundinaretur indulgentias. Quinimo inſicetis ſuis traditionibus ita genuina Chriſtianæ fidei dogmata corrumpere ſtudebat, ut vix Papalis illa nequitia ulterius progredi poſſet. Tandem poſt initium ſuperioris ſæculi contra jaëtandum & putativum hunc *Divi Petri* ſucceſſorem incredibili conatu inſurgere cœpit *beatus Doctör Martinus Lutherus, Theologus Wittebergeniſis*, qui *Iſlebi* in Comitatu *Mansfeldico*, Anno *χρ̄ις̄ το̄ γω̄νίας 1483.* die 10. Novembris hor. noct. 10. Patre *Johanne Luthero, Metallurgo*, natus eſt. Quem ipſum *Papa Romanus*, quia *beatus Dominus Lutherus* contra falſa ejus dogmata Anno 1517. d. 31. Octobr. publicas Theſes *Wittebergæ* affigi curaverat, tam vi aperta, quàm clanculariis inſidiis, ac, neſcio quibus, fulminibus adortus eſt; adeò,

B

ut

ut & *potentissimos Europa Principes* contra *Lutherum* moveret, paucis tantummodò exceptis proceribus, qui ex interposita, contra *editum Wormatiense de prosequendis Lutheranis*, protestatione, *protestantes* dicti sunt: quod nomen & hodiernum Augustanæ Confessionis addicti gerunt. Et quia *Cæsar*, à parte *Pontificis Romani* stans, masculè ejus partes egerat, & in bello Schmalcaldico jam protestantibus superior factus erat, perniciosissimi Papatus lernam in nostras Ecclesias reducerè tentavit; idq̃ve libro quodam, qui *Recessibus Imperii, declaratio Religionis, interim* vulgò nominatus, cujus autores fuerunt *Julius Pflug* / *Episcopus Naumburgensis*, *Michael SIDONIUS, Episcopus Mersburgensis*, & *Job. ISLEBIUS* alias *Agricola* dictus. Verum hoc commentum interimisticum tandem ita contemni cœpit, ut & proverbio diceretur, *das Interim hat den Schelm hinter ihm*. Cum itaq̃ *Pontifex Romanus* auctoritatem suam periclitari videret, non ratum habuit, diutius *Principum* spem frustrari, quam de Concilio quodam ipsis fecerat, in quo seriò res religionis ageretur. Sed quia *Pontifex* sibi supremum hujus Concilii directorium reservabat; *protestantes Principes* & *status* de eò solemniter protestati sunt, quia & naturalis ratio non pateretur, ut *Papa* esset reus & Judex. Hinc, licet illud Concilium postea Tridenti institutum fuerit, nulli tamen errores & abusus Ecclesiæ Catholicæ ibidem improbati, quinimò tantum abfuit, ut disfidium illud inter Catholicos & Protestantes hoc Tridentino Concilio compositum fuerit, de quo tamen plurimi spem conceperant, ut potius longe remotius eo ipso ab invicem separati fuerint. Id quod duo summi Viri sat satis declaravere, qui concilium illud Tridentinum sub examen revocarunt; Alter scilicet *Lutheranus, Martinus CHEMNITIUS*, Superintendens Brunovicensis, de quo verè pronunciatum, quod parum profecisset *prior Martinus scilicet LUTHERUS*, nisi *posterior sc. CHEMNITIUS* ipsum excepisset: Alter fuit Catholicus, mutato nomine *Petrus SVAVIS*, cui verum nomen est *Paulus SARPUS*, Monachus Eremiticæ Ordinis, ac Republicæ Venetæ Theologus, cujus scriptum fere antiquitatis Ecclesiasticæ thesaurus est. Postquàm autem *Cæsar* ex omnibus, tam

tem-

temporis, quàm tractatum circumstantiis perceperat, vix ullam disfidii religiosi componendi rationem superesse, moderato **FERDINANDI I.** tum *Rom. Regis* ingenio res hæc religiosa credita est, cujus epistola ad *Lutherum* clementissima, & per totum *Lutheranissimum* redolens, invenitur apud *Goldastum* in *Juro suo publico*. Hujus autem **FERDINANDI I.** moderatione, hoc religiosum negotium eò perductum est, ut *Anno 1552. Passavii* pacifcerentur invicem *status Imperii*, ut deinceps quicumq; status immediatè Imperio subiecti, liberum haberent in territorio suo, sive catholicæ, sive *Lutheranæ* religionis constituendæ & tractandæ jus & exercitium. Quam transactionem postmodum, uti *Instrumentum Pacis Osnabruggo - Monasteriense art. 5. §. 1.* docet, *Anno 1552. Passavii* initam, *Anno 1555.* secuta est pax religionis, prout ea *Anno 1556. Augustæ Vindelicorum*, & post in *diversis comitiis universalibus Sacri Romani Imperii*, quoad omnia sua capitula, unanimi *Imperatoris, Electorum, Principum & Statuum* utriusq; religionis consensu inita & conclusa, confirmata fuit. Dum autem libertatem religionis per hanc constitutionem pacificam asserimus, non statuimus licentiam, quamcunq; religionem amplectendi; Quæ religionum confusio in bene constituta Republica minimè ferenda; neq; ulla Imperii constitutione permisa est; Sed solummodo hæc libertas religionis restringenda venit ad *Romano Catholicam, Augustanam*, & ex unanimi *Cæsareæ Majestatis, omniumq; ordinum Imperii* consensu, excepto Saxone, in conventu *Osnabruggo - monasteriensi*, facta declaratione etiam ad *Reformatam*; Unde factum, ut mutata religione aliqua ex tribus prædictis, & accepta alia ex permisis in Imperio, nemo multari aut incarcerari; sed quisq; à Domini religione dissentiens, liberè territorio exire, nec invitus retineri possit. *Et hæc de initio & progressu Religionis Lutheranæ in Imperio Romano Germanico*, cujus religionis eandem felicitatem, & augmentum, nisi de majori certetur *Anno 1593. Mense Martio Universa Svecia* experta est, cum per *decretum Synodi Upsaliensis* vera Doctrina Lutherana approbaretur, quam tum temporis Princeps **CAROLUS** postea *Rex Sveciæ*, & **CAROLUS IX. dictus**, ex singulari erga Religionem *Luthernam* ardore,

magnis conatibus promovebat, ex unanimi *Statuum Regni Svecici* consensu: Scilicet, hi una cum *Principe CAROLO* non levem suspicandi causam habebant, fore, ut *Rex SIGISMUNDUS*, Romano-Catholicæ Religioni addictus, partes pro suâ tuenda non minimas fumeret, quando in *Regnum Svecie* ex Polonia redux *Coronam* obtinuisset: Quâ de causâ ante ejus adventum, quantum poterant, sibi curæ cordiq; habebant sacra religionis Lutheranae Jura, *Regni status*, unâ cum *Principe CAROLO*, inprimis eò laborabant, ut odiosum nomen *Liturgia*, quæ â *Rege JOHANNE* ad Lutheranam religionem extirpandam, Romano-Catholicam autem sensim approbandam, *Svecico Regno* insinuata erat, deleteretur, Augustana confessio introduceretur, & omni modo Religioni Pontificiæ detraheretur; verebantur enim *Status Regni*, cum *Principe CAROLO*, ne *Rex SIGISMUNDUS* lernam papatus *Regno Svecico* iterum traderet; Quam mentem postmodum suis resolutionibus *Rex Sigismundus* ante actum coronationis satis declaraverat, dum scilicet decretum Concilii Upsaliensis de recepta & stabilita Religione Lutherana, tollere conabatur, quia illud suæ Romano-Catholicæ Religioni valdè obstare videbat; siquidem non solum prior Liturgia abrogata erat; sed & elevatio Hostiæ, Exorcismus, ornatus consecrantis Pastoris, cereæ, & similia respuebantur; illorumq; in locum nova ordinatio ecclesiastica, Agenda dicta, surrogabatur. Nec minus indignabatur *Rex* electo Archi-Episcopo, *Magistro Abrahamo*, inferafissimo Liturgiæ hosti; qui ob id, Regnante *Rege Johanne*, Sveciâ per tredecim annos exulaverat: Et, ne ab hoc Archi-Episcopo coronaretur, iracundè semper *Rex Sigismundus* protestatus est, id quod etiam impetravit, *Statibus Regni* cum *Principe Carolo* in id consentientibus, ut *Episcopus Stagnensis* actum coronationis in se susciperet, quem hætenus variæ *Regis* resolutiones, de non confirmando Upsaliensis Concilii decreto, distulerant, & quidem ex Consilio Romano Catholicorum, quos *Rex Sigismundus* ex Polonia secum duxerat, inprimis ex consilio Papalis Nuncii, *Francisci Malaspina*, qui tamen omnes cum secum ferio perpenderent, *Regem Sigismundum*, nisi annueret decreto Upsaliensi, non obtenturum finem suum, tandem Regi ut prædictum decretum

cretum

cretum Upsaliense, & alia Regni privilegia confirmaret, persuadebant; quod antea firmis rationibus svaserat Regius quidam minister, nomine *Levin à Bulow*, Vir doctissimus, statusq; Svecicum temporis peritissimus. Nec Actus coronationis, cum *Rex Sigismundus* statuum desideriiis de Religione ita applauderet, amplius dilatus fuit, sed solitis solemnitatibus Upsaliæ, posteaquam multo mane istius diei, quo coronandus esset, petitam à statibus resolutionem literis consignaverat & confirmaverat, peractus est; Quia autem *Rex Sigismundus*, ex ductu ipsum stipantium Romano - Catholicorum circa pacta, Religionem & alia Regni privilegia concernentia, neglecto Juramento, innovare ausus fuit, *status Regni* unanimiter *Principi Carolo* Coronam obtulere, qui, postquam *ipsi* nil sanctius erat, quam libertatem religionis Lutheranae & Regni leges fundamentales factas tectasq; servare, tandem hunc, in finem administrationem Regni unà cum Titulo Regio adeptus est; cujus *Caroli* filius *Rex GUSTAVUS ADOLPHUS MAGNANIMUS*, non minore Religionis Lutheranae amore arsit, testante pene universo terrarum orbe, per Instrumentum pacis Osna-bruggo - Monasteriensis. Quum autem de Christianae Religionis lumine accenso & propagatione in Regno Svecico plura consignarint *Laurentius Paulinus*, *Histor. Arctoe Lib. I. Cap. 40.* & *Bazius in Histor. Eccles. Svec. Inventario*, non sine utilitate erit, hoc Jubileo tempore paulo altius illa repetere, & contractius referre. Et quidem Anno Christi 829. (erroneè Loccenius disferit in antiqvit. Sveo-Goth. de Anno 813.) Regi Sveorum, *Biørno III.* missus est *Ansgarius* Monachus primo *Corbejensis*, postea *Episcopus Bremensis*, à *Cesare Ludovico pio, Caroli Magni filio & succesore*; qui, postquam in *Sveciam* venit, in ejus tunc *Metropoli Birka*, DEI Verbum prædicare cœpit, & postea diversis temporibus idem feliciter propagavit, adeo ut & *Rex Biørno*, qui *Monacho Ansgario* ratione doctrinae Christianae audiens esse noluit, ea propter Regni officio abdicatus fuerit. Post *Ansgarium* *Rembertus, Unni, Adheldagus, teste Helmoldo in Chronico Slavorum Lib. 1. Cap. 4. 7. 8.* Deinde *Henricus Witthamarus Nitthardus, Herigarius, Hartigarius, Gosbertus, Adalwardus, Stephanus, Sigfridus, Eschillus*, ex Anglia; aliiq; ex Germaniâ

advenerunt. His indigenæ Presbyteri longa serie succeserunt, à quibus semen Evangelii per omnem Sveciam studiose sparsum, DEO incrementum dante, feliciter succrevit; nec minus disolutum fuit gelidum illud frigus Aquilonis à calore verbi Divini, ut loquitur *Helmoldus in Chronico Sclavorum*; Idè tanto cum successu, ut quum unius territorii, majorum ætate, unum duntaxat templum & una Ecclesia esset, teste *Olaø Petri in Chronico quodam manuscripto*, nunc singulæ parœciæ singulis Ecclesiis auctæ & ornatæ sint. Quod verò deinceps humanarum traditionum & fermenti admixtum religioni fuit, ab eo, sub Imperio & auspiciis GUSTAVII. Regis Svecorum laudatissimi, per orthodoxos Theologos, inprimis *Laurentium Petri, Archi-Episcopum Upsaliensem, & Olaum Petri, Pastorem Stockholmensem* repurgata est Religio Lutherana, cujus æstimationem in Rege GUSTAVO I. exinde cognoscimus, quod, non obstante nuncio Papali, *Johanne Magno, à Papa Adriano VI. in Sveciam* misso, ut Religionis Lutheranae incrementa impediret; neq; obstante contradictione *Episcopi Braski*, Lutheri dogmata sana propagare jusserit, subditosq; suos contra quemvis turbatorem armis & sanguine defendere sibi proposuerit? Quinimo, cum & Rex GUSTAVUS I. animadverteret, quod plures concionatores Svecici novum Testamentum latinæ linguæ non caperent, in mandatis dedit Archi-Episcopo, ut procuraret per Episcopos Regni, quò Novum Testamentum Latinum, vertetur in Idioma Svecicum: instituebat quoq; de præcipuis fidei articulis Disputationem publicam inter *Doctorem Petrum Galle & M. Olaum Petri*, in quo certamine hic posterior, quia nullas alias probationes, nisi ex Scriptura Sacra desumptas, acceptare volebat, palmam reportabat. Tandem, postquam non minus Rex, quam ipsum Regnum, occulta vi, & variis Clericorum Romano-Catholicorum turbis diu quasatum erat, in Comitibus publicis Anno 1527. celebratis, hoc obtentum est; ut in toto Regno Religio Lutherana deinceps colenda esset. Anno 1613. ab omnibus Regni ordinibus invariata Augustana Confessio unanimi consensu iterum acceptata est, unde illa unio in Religione dicitur, de qua apud *Loccenium in Synopsi Juris Publici, Disfert. 2. Thef. 3.* plura legi possunt. An-

no 1655. à **CAROLO GUSTAVO** Rege *Svecia* laudatissimo, Edictum de *Lutheranæ Religionis* vero Exercitio & conservatione publicatum est. Eadem omnia, Anno 1663. sub auspiciis & mandato **CAROLI XI.** Regis *Sveciæ*, Domini nostri *Clementissimi*, in forma *Confessionis Fidei* conjunctim edita sunt. Ita *Regnum Sveciæ amplissimum*, nunc *Orthodoxæ Religionis*, *DEO propitio*, fidum factum est hospitium, & ut tale permaneat, *DEum* precamur, & optamus unice, speramusq; indubitanter, fore, ut *Rex & Dominus noster Clementissimus CAROLUS XI.* hanc nostram Religionem *Lutheranam*, à *prædecessoribus Regibus GUSTAVO I. CAROLO IX. GUSTAPHO ADOLPHO, CAROLO GUSTAVO* tam acriter propugnatam, etiam intensis nervis, armis scilicet & legibus tueatur, cujus ardoris Religiosi vestigia sat satis invenimus, dum *Rex noster Clementissimus CAROLUS XI.* non solum *ordinationem Ecclesiasticam novam* confici curavit, qua mediante, egregius quoad ceremonias & dogmata inter Clericos sui Regni inculcetur ordo; sed etiam novissimo tempore, hoc scilicet anno per *Regium Governatorem, Comitem de Bielke, Proprincipem nostrum celsissimum, & Regium Regimen*, quod est *Sedini*, publicum Edictum de custodienda Religionis nostræ puritate & avertendis omnibus pestilentissimis sectis & hæresibus divulgari jusfit. Ita est, *Rex Clementissime*, Religionis & cultus Divini cura fulcienda venit *Regum* fortissimis humeris, quippe sine sollicitudine erga Religionem nulla diu felix ac constans esse potest *Respublica*; Nam Religio & timor DEI sola sunt, quæ custodiunt hominum inter se societatem; & quò DEI sunt metuentiores subditi, eò addictiores quoque sunt præceptis & jusibus sui Regis. Hinc *Philosophus Aristoteles Principem* hortatur, ut serio ante omnia religionem curet. Et *Numa POMPILIUS secundus Romanorum Rex* religionibus & divino Jure populum devinxisse fertur. *ROMULUS*, ut recens *Regnum* stabiliret, à Religionem exorsus est; interim tamen Religio vel illius Jus non est propter status Interes; id quod jam suo tempore observavit *Aristoteles*, asserens; Religionem non debere servire Regimini Politico; quamvis aliqui distinguant inter beatitudinem civilem & cœlestem, ita ut illa,

quæ

quæ ad cœlestem spectant beatitudinem, à status Politici arbitrio nullatenus dependere debeant; adeoq; de naturali tantum Theologia, (cujus capita collegit Grotius Lib. I. de veritate Religionis) accipienda esse, quæ de necessitate religionis ad civilem salutem proferuntur. Quando autem non civilem solùmmodò beatitudinem respicimus; Sed & insimul æternam animæ salutem, tunc Regis vel Principis cura de Religione sit potissima in hoc, ut subditorum animæ veræ doctrinæ præceptis imbuantur, & ad ipsa ejus penetralia progrediantur. Hinc supremæ potestati civili imprimis prospiciendum, ne Atheismus, & superstitio sese in Rempublicam ingerant. Atheismo enim, nulla pestis Reipublicæ gravior oriri potest, de qua exemplum habemus, in *Vanino*, in libro de providentia divina; Qui liber etsi præ se speciosas Theses ad probandam DEI existentiam ferat, in hoc tamen singulariter culpandus est, quod ad stabiliendas Theses de existentia DEI illæ rationes scriptæ fuerint, quæ sunt loco dubitandi rationum; & e contrario rationes decisivæ in numerum rationum dubitandi redactæ fuerint: Quam fallaciam postmodum Viri Theologi acutè iudagarunt: Quamvis *Dominus Cartesius* in sua Philosophia, illum *Vaninum* ex hac causa igni traditum fuisse asserat, quod privatim ex professo Atheismum docuerit. Unde *Plutarchus* non immeritò censuit, facilius esse, ut Urbs sine sole, quàm ut sine opinione de Deo, Respublica persistat; & melius esse, falsam habere Religionem, quàm nullam, à multis jam Politicis dicitur & legitur observatum. Superstitio autem, quæ est persuasio voluntatis Divinæ de eo, quod tamen Deus nunquam voluit, etsi, si præter Jus & Religionem introducat, aliquando Reipublicæ præsidio fuerit; de quo exempla ex *Curtio*, *Tacito*, *Valerio Maximo* afferri possent, si quis dubius hæreret; attamen, si superstitio pro voluntate Divina obrudatur, quin tum ea maximè bono publicò nocere possit, nullum est dubium. Nec minus periculosa est Principi vel Statui Religionis mutatio vel variatio, imprimis si mutandæ Religionis Doctrina Verbo Divino consentanea reperiat, Sic mutationis periculum evitare voluerunt Romani, quando de illis apud *Valerium Maximum* legitur, quod

quod, cum repertis duabus arcis lapideis, in harum altera corpus Numæ Pompilii repertum fuerit, in altera reconditi fuerint libri latini septem de Jure Pontificum; totidemq; Græci de disciplina sapientiæ; latinis magna diligentia aservandos curarint, Græcos verò, quia aliqua ex parte ad solvendam Religionem pertinere existimabantur, ex autoritate Senatus in conspectu populi cremarint. Noluerunt enim hi viri sapientes quicquam in civitate aservari, quo animi subditorum à Deorum cultu avocarentur. Hinc Tiberius, quem Tyrannum fuisse legimus, videns, in quam insigne periculum statum suum conjiceret, si in eam novam religionem introduceret, compescuit, sicut *Tacitus* refert, Ægyptios Judaicosq; ritus, coactis, qui superstitione eam tenebantur, vestes religiosas cum instrumento omni comburere; Judæorum juventutem quoq; per speciem juramenti in Sardiniam provinciasq; gravioris cæli distribuit, reliquos gentis ejusdem, vel similia sectantes, urbe submovit, sub pœna perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent. Quinimò legibus XII. Tabularum prohibitum fuit, ne quis novos peregrinosq; haberet Deos, nisi publicè adscitòs: Potius *Principes* vel *Reges* operam dare debent, ne Ecclesia in suis territoriis varietate dogmatum distrahatur, cum inde plerumq; animorum distractio sequatur, quæ ad graviores Reipublicæ factiones occasionem præstare solent. Quid enim controversiæ de Religione ad turbandam status tranquillitatem valeant, haud ignorarunt Romani, quorum Legem exhibet *Valerius Maximus Lib. I. cap. 3.* & nostra Germanorum exempla in hoc seculo satis docent. Cum contra de DEO habere eandem sententiam, nihil vita & institutis inter se discrepare, pulcherrimam inter homines concordiam excitet. Non autem *Rex*, vel *Princeps* controversias Theologicas dictatoria dirimat autoritate, aut assensus obsequium detrectantes, exilio, fustibus, ferro, flamma aut morte coerceat: sed summos, in Religione Christiana exercitatisimos Theologos exhortetur ad controversias, amico colloquio ex ipso verbi Divini genuino sensu, siue omni affectu, sincerè definiendas: Nam tota animorum res est Religio, svadenda, non cogenda, svadenda rationibus & scripturarum auctoritate; non bello &

armis propaganda. Corpora vis & potestas subigit; animis nemo imperat, quam qui illos amore & benevolentia fecerit suos: Ceterum *solus DEUS* iis dominatur, qui & solus plectere potest, si quid peccarunt, vel sponte sua, vel ab aliis decepti. Non creditum aliter in vetustissima Ecclesia fuit, non aliter patres Sanctissimi docuerunt: Et magis informamur de hac materia *ex Dom. Doct. HENNINGII Diss. de Domin. conscient. digna*, quæ legatur. Sed absq; præcitu & mandato *summa Potestatis* non facile ad falsas religiones amoliendas vel hæreticum aliquem declarandum occupati sint Theologi; ita interpretanda est *lex Deuteronomii c. 7. v. 5. Altaria eorum diruite, statuas frangite, lucos succidite, sculptilia comburite &c.* Et Augustinus eum locum exponens ita dicit, *cum acceperitis potestatem*, hæc facite; bene notandum, quod à Rege vel Principe, vel ab eo cui summa in territorio potestas competit, prius *potestatem* expectare debeant Theologi, antequam ad controversias de religione dirimendas profiliant, & aliquem vel hæreticum vel schismaticum declarent; nam potestas aliquem hæreticum declarandi non competit privatis, neq; ad Clerum pertinet; sed ad Jura Principis circa sacra & est regale, quod à Principe *CHRISTIANO secundum* normam verbi Divini debet ordinari. Ita observatum fuit in primitiva Ecclesia, & primis conciliis Oecumenicis. Ita genuina Politices principia docent. Et officium boni Civis in Imperio Romano-Germanico requirit, neq; publicè neq; privatim in Religiones, quæ in eo juxta instrumentum pacis tolerantur, verba contumeliosa facere. Quinimò Princeps Jure suo utitur, si refragantes & zelo aliquo intempestivo subnixos justis pœnis coerceat, quia placida via magis facit ad convertendos Adversarios in Ecclesia, quam importuna illa, quæ injuriis verbalibus instructa est. Utinam hæc seriò Principes attenderent, multis certè rixosis, illud Augustini, *cum acceperitis potestatem*, inculcare possent. En paganorum templa in orbe Romano ante *Constantii* legem clausa fuere; Quinimò Concilium Elibertinum eum qui sine summæ potestatis præcepto idola fregerat, & ibidem occisus fuerat, vetabat iu numerum recipi Martyrum. Nec prohibetur Rex vel Princeps, si in Sacro Sanctis literis

ris ipse versatissimus fit, aut sententiam suam in ipso disquisitionis actu dicere, aut de iis, quæ decreta à patribus sunt, priusquam ea confirmet, sana mente judicare. Et licet quidam objiciant, fieri non posse, ut, qui tanta negotiorum mole distringitur, religioso huic negotio vacet; relegendum tamen, quod Sacrorum cognitio non sit res intricata. Theologia, inquit *Nazianzenus*, est res simplex, & nuda, sine magno artificio divinis constans testimoniis; quæ tamen prave à quibusdam convertitur in artem difficillimam. Nec deest *summis potestatibus* divinum auxilium in hoc negotiorum genere: Respiciamus modò Regem & prophetam David, inqvientem: *Sapientiam tuam abstrusam scire me fecisti.* Adolescens erat *Salomo*, nescire se fatebatur, quomodo gressus suos regeret, perculerat ipsum populi multitudo, negotiorum moles: Qvis, inquit, judicare poterit populum istum tantum? DEUM igitur orat, largiatur sibi cor intelligens ad judicandum, populū, ad discernendum inter bonum & malum. Quid DEUS? *Quando*, inquit, *non longævitatē, non opes, non animam inimicorum possulasti; sed intelligentiam ad audiendum judicium; ecce feci juxta verba tua; ecce dedi tibi cor sapiens & intelligens.* Quod autem Rex vel Princeps, cui in territorio *summa potestas* competit, de Sacris judicare possit, etiam exindè extra omnem dubitationis aleam positum est, quod & illorum Principum judicia de Sacris valent, qui de rebus divinis non rectè sentiunt, aut DEUM non rectè colunt, modò cum lege DEI non pugnent. Impius erat Pharaon, non ausus tamen Hebræorum populus ad sacrificandum finibus Ægyptiis egredi, nisi ejus permisso; Quia scilicet ipsum quidem sacrificium erat à DEO imperatum, ac proinde extra Jus Regis; Sed locus divina lege indefinitus, ac proinde non exemptus erat obedientiæ, quæ Regi debebatur. Cyrus, & qui post eum Persis imperarunt, falso Deorum cultui implicitos fuisse, loquuntur historiæ; attamen horum sine venia nefas Hebræis fuit, templum DEO verò reponere. Controversia de templo Hierosolymitano & Garizitano à Judæis & Samaritanis Ptolemæo Rege Ægypti Judice disceptata est, & quidem ex lege Mo-

faica, qvanqvam Rex ipse Mosaicis institutis non adhaerebat. Impius erat *Felix*, Romani Imperatoris vicem gerens, nihilominus Paulus à Tertullo accusatus, ab illo judicatus est. *Archelaus Episcopus* contra Manetem hæreticum disputavit Marcello, viro illustri, Judice, qvi Asfesores sibi illius Indicii elegerat Philosophum, Medicum, Grammaticum, & Rhetorem, omnes paganos. *Arbanus* Laodiceæ contra *Arium* fidem Catholicam defendit *Probo* Gentili Judice, Vice Imperatoris præfidente, qvi & causam Athanasio adjudicavit. Cum Vandali Africam obtinerent, paratus fuit *Eugenius Catholicae fidei Episcopus*, *Hunnerico Rege*, Ariano Judice, contra ipsos Arianos disputare; sed ab illis conditio repudiata est. *Sergius Paulus* Proprætor, Vir fuit intelligens, Christianus non fuit, cum inter *Paulum Apostolum* & *Elyman Magum* Judex sederet; sed inter judicandum factus est, ut crederet: Qvod & *Regi Agrippa* pro tribunali juxta Romanum Præsidem sedenti, paulo minus evenerat; *propemodum*, inquit, *michi persuades, ut Christianus evadam*. Et qvanvis ita amplius non negandum, qvod *summis Potestatibus*, etiam iis, qvi non recte colunt DEUM, judicium de Sacris competat, attamen, non eo extendenda hæc *summa Potestas*, ut, si quid ab illa potestate contra *legem DEI naturalem*, sive *positivam divinam* statuatur, nos inde teneamur parere; siquidem ejusmodi obligatio nullo modo ad agendum inducit; sed duntaxat ad patiendum; idq; tùm demum, ubi pœna evitari non potest, nisi vi opposita. Nam aliud est *injuriam pati*, aliud *omittere actionem à DEO imperatam*; id qvod à viris alioqvin sagacius confundi sæpius miror. Sed, quid si Rex, vel summa potestatis in territorio animabus Subditorum imperare, easq; ad aliam Religionem, quæ fortè Principi placet, & in qua educatus est, astutia & vi armata cogere velit, quale exemplum proximè antecedentibus annis sub *Rege Galliarum LUDOVICO XIV.* contigisse, & in magna Britannia sub *Rege JACOBO II.* incepisse, sat factis edocti sumus. Tunc quidem regula illa antiqua & pia obtinet, qvod DEO magis obediendum sit, quam hominibus; & si quæ vis eo nomine ingruat, præstat patientiæ gloria, quam vim econtrario parare; Ita nimirum Petrum Christus, ita nos Petrus instituit.

stituit; grave nobis esse non debere, si quid mali patiamur ut Christiani; fugere licet, precari licet; fugit *Elias*, fugit *Urias*, Prophetæ uterque. Fugere ex Urbe in Urbem alteram Apostolis permittit Christus, fugit *Cyprianus*, *Athanasius*; Et aliud, inquit, Nazianzenus, contra persecutorem non est remedium. Coactus sum, repugnare non novi, dicit *Ambrosius*. Et milites Christiani, inquit porro *Ambrosius*, servierunt Imperatori infideli; quando autem hic infidelis Imperator volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant ei Deum; distinguebant Dominum æternum à Domino temporali, & tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam temporali. *Eusebius*, pius Samosatæ Urbis Episcopus, pulsus *Valentis* Imperio, populum retinere se volentem, ex præceptis Apostolicis edocuit, quanta præceptis Imperialibus reverentia deberetur; atque ita imminentem jam seditionem compescuit; *nec ego me vallabo*, inquit, *circumsusione populorum*: quâ de causa nec illud memoria indignum est, quod, cum Nicomediæ propositum esset Edictum crudele *Maximiani & Diocletiani* contra Christianos, quò Scripturæ Codices comburi, Basilicæ destrui, ipsi autem Christiani cruciari jubebantur, unus tantum Christianus inventus sit, qui Edictum discerpserit; quem, cum in eum hoc nomine extremo supplicio animadversum esset, Christiani ceteri jure cæsum pronunciarunt. Hæc itaque ostendunt, quàm altè Christianorum animis hæserit *vox illa Domini, quæ gladium veritatis arripere*. Arripit autem gladium qui non à DEO accipit; Dedit autem Deus soli summæ potestati gladium, aliis non, nisi per illam: Neque ulla Veteris Testamenti exempla contrarium evincunt. Nam quod à quibusdam Regibus populi aut civitates quædam defecisse narrentur, & causæ ad Regum referantur impietatem, in eo Divinum Judicium describitur, non hominum facta laudantur. Vidimus itaque in hoc discursu sacrum Religionis Jus, in primis quoad Religionis Lutheranae initium & progressum in Imperio Romano-Germanico, & deinde in Regno Svecico. Vidimus insuper in superioribus paginis, quanto Lutheranae Religionis amore Rex noster clementissimus flagret. Quod ut eò testatius redderet, nobis indixit Festivitatem Jubileam, in memoriam

Religionis Lutheranae in Svecia confirmata, qua de causa, & mearum partium esse statui; qui non solum *Regi meo clementissimo CAROLO XI.* annatus Subditus, sed & in hac *Ejus Universitate Gryphica* enutritus & condecoratus sum, *piam Regis mei Clementissimi* voluntatem devota & humillima mente adimplere: Id quod hoc tempore per vilem quidem, sed obsequiosum meum discursum *de sacro Religionis Jure* sustinere conor; Ubi insimul depradicare non intermittere possum ingentem pro Religione zelum *Regis nostri Clementissimi CAROLI XI.* Optime enim novit, quod Principum sit, ut pietatem curent, à qua univèrsa spes pendet publicæ felicitatis. Non domi, non foris aliquid prosperè geritur, ubi negligitur *DEUS*; & pietate collapsa, omnia ruunt. Perdidit Deos, priusquam periret *Troja*, & cum in ignes consideret *Ilium*, excesserant aditis omnibus *DII.* Hinc *Regi nostro Clementissimo*, ne quis veritatem sensus de *DEO* corrumperet, ne qua sanctissimam fidem nostram, ac verè Catholicam, manu astuvè subvertere conaretur perfidia, vigilantia intenta semper fuit & est. Nam & Theologorum conventus egit, & libros conscribendos præcepit, quibus asfereretur cœlestis veritas, cavillationes autem & strophæ sophistarum refellerentur. Quasne supplicationes & preces subinde instituit? nunc ubi mitiganda ira Numinis; nunc, cum benignitati illius pro summis collatis beneficiis canendæ laudes & gratiæ essent. Quid in his egit aliud, quam simul ut suos efficeret pios, & *semetipsum* exhiberet pium; quem alias probavit etiam, non certæ observationis rigore, aut superstitioso delectu temporum; sed libero & pio affectu, qui non in oculos semper incurreret; sed intra animi desagraret arcana, non nisi *DEO* æstimandus. Dies quidem totas orare, & semper asfidere altaribus, Sacerdotem magis, quam Regem deceat, qui, sibi cum subjicit, cujus in terris sustineat vices, & his egregiè & sedulo fungitur, tum pius maximè, Deoq; gratissimus est; Quippe qui, neq; formularum ambitu, & ceremoniis anxiiis; sed fide & simplicitate exoratur. Et quia *tam pium Regem* veneramur, qui nobis hoc solemne festum *in memoriam Religionis Lutheranae in Svecia confirmata* aperuit, meritò nobis hoc tempus venerabile, festum, & sacrum in-

poste-

posterum est; Quod usq̄ cogitem, usq̄ revolvam cum animo & colam, cujus nunquam meminero, quin sacro quodam gaudio replear, & veluti stimulis quibusdam conciter, qui agant animum atq̄ inflamment ad hoc tempus magni faciendum.

DEum Ter optimum Maximum devota mente veneror, eundemq̄ precor, ac rogo, ut Invictissimum Principem, CAROLUM XI, Regem & Dominum nostrum clementissimum, Reginam HEDEWIG ELEONORAM, Regiam Matrem, Dominam nostram clementissimam, unà cum Regia Uxore, ULRICA ELEONORA, Regina & Domina nostra clementissima; Ut & Coronæ hæreditarium Principem, CAROLUM XII. Principem Finlandiæ &c. &c. Dominum nostrum clementissimum, perpetuo tueatur ac prosperet, Sveonum pariter ac Pomeranorum Regionum populum profligatis perduellionibus ubiq̄; salvum, ubiq̄; incolumem, ubiq̄; compotem libertatis, compotem Religionis terra mariq̄; semper præstet,

stet, & bonis auctibus augeat; hostes verò
 & inimicos ejus felicitatis, magis ac ma-
 gis quotidie frangat, imminuat, penitusq;
 evertat; ut contra liventes invictus Se-
 ptentrio semper floreat, semper tri-
 umphet, decus orbis, gloria
 populorum.

DE SACRO RELIGIONIS JU

temporis, quàm tractatum circumstantiis per
 disfidii religiosi componendi rationem superes
FERDINANDI I. tum *Rom. Regis* ingenio res hæc
 est, cujus epistola ad *Lutherum* clementissima,
 theranisimum redolens, invenitur apud *Go-*
publico. Hujus autem **FERDINANDI I.** modera-
 sum negotium eò perductum est, ut *Anno 1552*
 rentur invicem *status Imperii*, ut deinceps quicu-
 diatè Imperio subjecti, liberum haberent in ter-
 tholicæ, sive Lutheranæ religionis constituend
 & exercitium. Quam transactionem postmod-
 tum *Pacis Osnabruggo - Monasteriense art. 5. S. 1*
Pasfaviù initam, *Anno 1555.* secuta est pax re-
Anno 1556. Augusta Vindelicorum, & post in *diver-*
libus Sacri Romani Imperii, quoad omnia sua
Imperatoris, Electorum, Principum & Statuum
 consensu inita & conclusa, confirmata fuit. De-
 tem religionis per hanc constitutionem pacifica
 statuimus licentiam, quamcunqve religionem
 religionum confusio in bene constituta Repub-
 da; neq; ulla Imperii constitutione per-
 solummodo hæc libertas religionis restringend
Catholicam, Augustanam, & ex unanimi *Cesare-*
umq; ordinum Imperii consensu, excepto Saxone
nabruggo - monasteriensi, facta declaratione
tam; Unde factum, ut mutata religione aliq-
 ctis, & accepta alia ex permisis in Imperio,
 incarcerationi; sed quisq; à Domini religione dis-
 ritorio exire, nec invitus retineri possit. *Et b-*
gressu Religionis Lutherana in Imperio Romano Ger-
 gionis eandem felicitatem, & augmentum, n-
 tur *Anno 1593. Mense Martio Universa Svecia* expe-
 cretum *Synodi Upsaliensis* vera Doctrina Luther-
 quam tum temporis *Princeps CAROLUS* postea
ROLUS IX. dictus, ex singulari erga Religionem

B 2

II

ullam
FER-
 redita
 n Lu-
 ro suo
 ligio-
 cifisce-
 mme-
 ve ca-
 læ jus
 umen-
 1552.
 out ea
 iversa
 animi
 gionis
 berta-
 , non
 ; Quæ
 feren-
 Sed
 omano
 omni-
 tu Os-
 forma-
 prædi-
 ri aut
 èrè ter-
 & pro-
 s reli-
 certe-
 per de-
 retur,
 & CA-
 rdore,
 agnis

